

TIBBIYOTDA ATAMALARNING MA'NODOSHLARI XUSUSIDA

Fatullayeva Kamola Raxmatullayevna

BuxDU Xorijiy tillar fakulteti

Fakultetlararo chet tillar kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7700631>

Annotatsiya: Ushbu maqola tibbiy birliklarning sinonimiyasiga bag'shlangan bo'lib, unda zamonaviy tilshunoslikdagi sinonimik hodisasi haqidagi qarashlar umumlashtiriladi. Sinonimlikka doir mavjud fikrlar tahlil qilinib, lisoniy dalillar bilan izohlanadi.

Annotation: This article deals with the issue of synonym in medical terminology, which summarizes the views on the phenomenon of synonymy in modern linguistics. Existing ideas about synonymy are analyzed and explained linguistic evidence.

Keywords: synonym, dental surgeon, endodontist, tooth fairy, Surgery, Doctor, Nurse, medical assistant, Disease, asthma, cancer, leper.

Kalit so'zlar: sinonim, tish jarrohi, tish shifokori, jarroh, shifokor, hamshira, tibbiy yordamchi, kasallik, astma, o'sma, moxov

Sinonimiya semantik hodisa bo'lib, leksikadagi eng muhim tizim yasovchi kategoriyalardan biri hisoblanadi. Tilshunoslikda sinonimlar deganda bir xil tushunchaning nomini bildiruvchi so'zlar tushuniladi. Lug'aviy ma'nosida umumiylik, lekin semantik yoki hissiy-ekspressiv bo'yoqlari, uslubiy qo'llanishi bilan farqlanadigan so'zlar sanaladi [1].

Sinonimiya muammosini til, tafakkur va voqelik, o'zlik va farq, simmetriya va assimetriya o'rtasidagi bog'liqlik masalasidan ajratib bo'lmaydi. Amaliy nuqtayi nazardan, ushbu muammoni ko'rib chiqish insonning sinonimik vositalarga ega bo'lishining muhim roli bilan belgilanadi, bu esa tilning lug'ati va grammatik tizimidan uning fikr va his-tuyg'ularini aniq ifodalaydigan vositalarni tanlash imkonini beradi. Sinonimiya hodisasi har qanday tirik tilning, uning har qanday quyi tizimlarining, shu jumladan terminologiyaning ajralmas qismidir.

Barcha sohalarning terminologik lug'at fondida turli xil sinonimlar mavjud bo'lib, o'zlashtirilgan atamalar, yangi so'zlar va eskirgan atamalar o'rtasida ma'nodoshlik hosil etadi. Terminologiya har qanday til lug'aviy tizimining tarkibiy qismi bo'lib, umumiy adabiy til tarkibiga kiruvchi boshqa leksik tizim kabi qonuniyatlar asosida rivojlanadi. Binobarin, terminologik tizim har bir quyi tizimga ega bo'lgan barcha xususiyatlarga, shu jumladan, sinonimiyaga ham ega. Terminologiyada sinonimiya - bu istalmagan hodisa, lekin muqarrar. Terminologik tizimda sinonimlarning mavjudligi ilmiy

tushunchalarning to'g'ri ifodalanishi va tavsiflanishini qiyinlashtirishi, bu esa, o'z navbatida, turli mamlakat olimlari o'rtasidagi muloqotni qiyinlashtirishi, ilmiy tibbiy monografiya, ilmiy maqolalarni tarjima qilishda muayyan qiyinchiliklar tug'dirishi xususida ham fikrlar bildirilgan. Jumladan, O.V.Cherneyko sinonimlarni tavsiflash muammosi mutaxassislarining allaqachonlar diqqatini tortganiga qaramay, ushbu hodisaga bo'lgan katta va doimiy qiziqish hanuz aniq yechimini

topmaganligini ta'kidlasa, S.B.Lebedova «Sohada keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilganiga qaramay, ko'pgina savollar hanuz javobsiz qolmoqda. Ma'nodoshlik fenomenining amaldagi terminologik fiksatsiyasi (talqini) aniq belgilanmaganligi va hodisa mohiyatini to'la aks ettirmagani uni qayta ko'rib chiqish zarurligiga shubha qoldirmayapti», deydi. A.A.Shumilova til egalarining millati, jinsi, yoshi va boshqa omillarga ko'ra sinonimik munosabatlar farqlanishi, sinonimiya o'ziga xos mental-lingvistik kategoriya ekanini isbotlab beradi[2].

Boshqa tilshunos olimlar (O. Axmanova [3], V. Danilenko [4]) sinonimik atamalar foydali, chunki ularning har biri tushuncha mazmunini turlicha ochib berishini, sinonimik atamalarning mavjudligi umuman terminologik tizimning semantik rivojlanishiga yordam berishini, tanlash orqali topishga yordam berishini ta'kidlaganlar.

Ma'lum bir konsepsiyani belgilash uchun terminologiyada sinonimlarning mavjudligi materialni taqdim etishda takrorlashdan qochish imkonini beradi. Qolaversa, sinonimiya hodisasi zamonaviy fan va tibbiyot amaliyoti uchun katta amaliy va umumiy uslubiy ahamiyatga ega. Tibbiy atamalar uchun yangi sinonimlarning paydo bo'lishi, allaqachon ma'lum bo'lgan hodisaning torroq belgilari bo'lgan va eski atama bilan almashtirilishi mumkin bo'lgan qo'shimcha atamalarni aniqlashtirishdir. Quyida keltirilgan jadvalda tibbiy birliklar ma'nodoshligi hamda zidlanishi tillar kesimida o'z ifodasini topgan.

Tibbiy birliklar ma'nodoshligi hamda zidlanishi

No	Tibbiy birlik nomi	Sinonimik munosabati	Antonimik holati	The name of medical word in English	Synonyms
1.	kasal	bemor, tibbiy shikoyatga ega inson,	sog', salomat, tandurust	sick	ill

		xasta			
2.	diagnoz	tashxis		diagnose	denseness, gingerliness, kindliness, defenseless
3.	operatsiya	Jarrohlik amaliyoti	konservativ davolash	surgery	abscission, enucleation, resection, section, incision
4.	bosh vrach	tabibboshi			
5.	doktor	shifokor, vrash...			
6.	o`simliklar bilan davolash	fitoterapiya	Jarrohlik amaliyoti	phytotherapy	
7.	o`sma	saraton, rak		cancer	corruption, carcinoma, canker, tumor
8.	astma	diqqinafas		asthma	blown, short of breath, out of breath, short - winded
9.	qon tomiri	arteriya		blood vessel	artery, capillary, vein
10.	moxov	she`r kasalligi, oq tushmoq		leper	anathema, outcast, untouchable
11.	pes	vitiligo, dog` tushishi- teri oqarishi		vitiligo	pathology.

References:

1. <https://www.gramota.net/materials/2/2013/3-2/11.html>
Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 3. Ч. 2. С. 50-54.
2. Мирханова Г. Ўзбек тилининг синоним сўзлар ўқув луғатини тузишнинг лингвистик асослари: Филол. фан. бўйича фалсафа доктори (PhD) дисс. – Қарши, 2022. – 142 б.
3. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. М.: Учпедгиз, 1957. 295 с.
4. Даниленко В. П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. М.: Наука, 1977. 246 с.
5. Колобаев В.К., Всеволодова А.Х. Синонимия в медицинской терминологии: pro & contra // Международный журнал экспериментального образования. – 2017. – № 5. – С. 89-92.

